

Cerkveni Glasbenik

Glasilo Cecilijinega društva v Ljubljani.

Izhaja po enkrat na mesec in velja za celo leto z glasbeno prilogo vred 5 kron,
za cerkve ljubljanske škofije 4 krone, za dijake 3 krone.

Uredništvo in upravnništvo: Pred Škofijo št. 12, I. nadstr.

Razna mnenja o kvilizmi.

(Fr. Ferjančič.)

Kvilizma se imenuje neka olepševalna nota tradicionalnega koralu, ki je v medicjskem koralu nismo poznali in nam je tudi še dandanes zagnjena v nekako skrivnostno zagrinjalo. Nje oblike žal ne morem tu pokazati, ker naše tiskarne nimajo potrebnih tipov;¹⁾ kdor jo hoče poznati, naj odpre kako novo koralno knjigo in naletel bo kmalu na neko posebno zobčasto ali žagasto znamenje, ki stoji navadno sredi dveh drugih not: to je kvilizma. V moderni koralni transpoziciji pa se kvilizma izraža na ta način, da se nad navadno noto postavi znamenje za trilček (Pralltriller) ~.

Nekam skrivnostna nam je kvilizma, ker kljub vsem razpravam o njej nam še vedno ni popolnoma jasno, kako so jo stari proizvajali. Da bomo imeli vsaj površen vpogled v labirint raznovrstnih nazorov o kvilizmi, hočem tu navesti poglobljena mnenja o tem vprašanju; končno pa bom moral cenjenim bralcem samim prepustiti, da se odločijo za eno ali drugo teh mnenj, katero se jim bo zdelo verjetnejše.

Kako sodi o kvilizmi slavna francoska solemska šola? V solemskem „Liber usualis“ (1903) beremo na strani XII. o kvilizmi to-le opazko: „Ta zobčasta nota stoji samo sredi drugih ter se po veljavi in tonu nič ne loči od drugih not, temveč naznanja, da je treba prejšnjo noto ali nevmo nekoliko zategniti.“

Podobnih nazorov o kvilizmi je tudi znani francoski benediktinec Mocquereau (beri Mokërô).

Nasprotnega mnenja pa je sekovski benediktinec P. Celestin Vivell. V spisu „Erklärung der vatikanischen Choralchrift“ (Gregor. Rundschau 1906) ima na 5. strani to-le opombo: „Mnenje, da se mora zadnja nota pred kvilizmo posebno poudarjati ali celo zategniti, se je vednostno izkazalo kot nevzdržljivo.“ Ob enem se sklicuje na svojo obširno razpravo o kvilizmi v dveh letnikih „Gregor. Rundschau“ (1905 in 1906). Da bi bila kvilizma pravi trilec ali trilček, s tem nazorom se on ne strinja; to mnenje se — kakor on sodi — opira na pozno srednjeveško „pliko“

¹⁾ Upamo, da nam jo bo mogoče tudi v njeni obliki prinesiti. (Ur.)

(neke vrste dvoložek) in pa na podobnost nekaterih kvilizemskih znamenj z modernimi znamenji za trilec. Ali ta glasbena znamenja — tako piše Vivell (gl. Gregor. Rundschau 1906, str. 90) ne podajajo še gotovega dokaza, ker isto znamenje je imelo v raznih dobah in v raznih rokopisih zelo različen pomen. Da bi se moral ton pred kvilizmo zategniti, tega ne omenja noben teoretik starejše dobe, dasi se jih je več njih natančno izrazilo o kvilizmi, poleg drugih tudi priznalo največji koralni učitelj srednjega veka, Gvidon Areški. Da pa znači kvilizma neko vibracijo, to spričujejo Avreljan, cerkvenoglasbeni pisatelj 9. stoletja, Gvidon in Aribio v 11. stoletju; razvidno pa je tudi iz grafične notne oblike, ki brezdvomno naznanja tresenje. Vivell poudarja nadalje, da v nekaterih italijanskih rokopisih od 10. do 12. stoletja se znamenje za kvilizmo vzdiguje v zelo poševni legi kvišku, iz česar se da sklepati, da so kvilizmo proizvajali na ta način, da je dotični ton zdrsnil navzgor (Schleifton). V mnogih drugih rokopisih pa ima kvilizma vodoravno lego, iz česar se sklepa, da so oni iz orienta importirani „Schleifton“ vpeljali v latinski cerkvi samo tu in tam, da so se ga pa večinoma že zgodaj iznebili ter kvilizmo peli le kot zategnjen „vibrato“. Dà, od konca 12. stoletja dalje izgine nevma za kvilizmo iz vseh nenemških rokopisov ter se nadomestuje ali z navadno noto, ali pa se popolnoma preskoči. Nemški rokopisi pa imajo znamenje za kvilizmo še v 14. stoletju, toda večinoma tudi v vodoravni legi, t. j. kot zategnjen tremolo. Po Vivellovem mnenju torej znači kvilizma zategnjen, tresoč ton, on ga imenuje „Schleifton“, in v oklepaju je kot pojasnilo pridelal še besedici „aufsteigendes Portamento“.

P. Ambrozij Kienle, benediktinec beuronske kongregacije, pravi v svojej „Choralschule“ (1899), da je kvilizma morda neke vrste trilec, a da se ne ve prav, kako so jo stari proizvajali. Po njegovem mnenju tudi ni bistveno za melodijo, da bi se kvilizma pela, da se pa more peti kot lahak, prehajalni ton.

P. Dominik Johnner, tudi beuronski benediktinec, uči v svojej „Neue Schule des gregor. Choralgesanges“ (1913), da se mora zadnja nota pred kvilizmo posebno močno poudarjati, kvilizma sama pa naj se poje šibkeje.

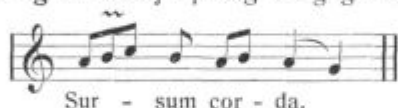
Dr. Peter Wagner, slavni učenjak na koralnem polju in vseučiliški profesor v švicarskem Frajburgu, pravi v svojem spisu „Über traditionellen Choral“ (1905), da se kvilizma najbolje proizvaja kot topeč ton ter da se pri tem zadnja nota pred kvilizmo lahko nekoliko poudarja. V spisu „Elemente des gregorianischen Gesanges“ (1909) pa trdi, da so v starih časih peli kvilizmo kot topeč ton ter so jo proizvajali na soroden način, kakor dandanašnji dvoložek (Doppelschlag).

P. Suitbert Birkle, tudi benediktinec, pravi v svojem „Katechismus des Choralgesanges“ (1903): „Dozdeva se, da je kvilizma pomenila neke vrste tremolo.“ Kako si on misli ta „tremolo“, pojasnjuje s tem zgledom:

Pristavlja pa, da praktično se lahko ravna s kvilizmo največkrat kakor z navadno noto. Tudi hočejo nekateri — tako piše Birkle —, da se zadnja nota pred kvilizmo nekoliko zategne, s čimur se doseže podoben učinek kakor s šibkim tresenjem glasu.

Dom Jožef Pothier (beri Potje), solemski benediktinec, je pač ena največjih avtoritet na polju gregorijanskega koral. V svrhu študija starih koralnih rokopisov je prepotoval Francijo, Švico, Italijo, Španijo in Nemčijo. Sadove svojega truda je objavil v publikacijah, ki so mu pridobile svetovno ime, kakor n. pr. „Les mélodies Grégoriennes“ (1880), „Liber gradualis“ (1883), „Paléographie musicale“ (od leta 1889. dalje) i. dr. Rajni sv. Oče Pij X. ga je imenoval tudi za predsednika mednarodne komisije, kateri je poveril izdajanje novih koralnih knjig. V znameniti knjigi „Der gregorianische Choral“ (v nemškem prevodu 1881) piše ta učenjak na strani 91, da znamenje za kvilizmo se nahaja le pri navzgor postopajoči melodiji ter znači tresoč ton. Navaja dva citata starih glasbenih teoretikov: „Tremula est neuma, quam gradatum vel quilisma dicimus“ (Aribo Scholasticus, Musica, Gerbert II. str. 215); in: „Est vox tremula, sicut est sonus flatus tubae vel cornu, et designatur per neumam, quae vocatur quilisma“ (Engelbert, lib. II. cap. 29.) Pravi, da v rokopisih se nahaja kvilizma največkrat kot vez med dvema tonoma, ki sta v razdalju male terce. Kot zgled navaja poleg drugega n. pr.

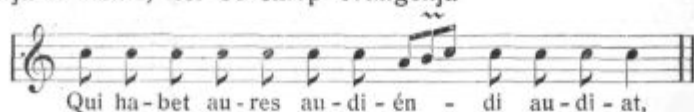

Dozdeva se — tako piše —, da se v tem slučaju srednja nota *h* ni pela, temveč da se je glas tako rekoč gibal (ali valjal) okoli tona *a*, preden se je povzpел kvišku do tona *c*, torej je dotična olupševalna glasbena oblika obsegala tone *a h a g a c* (podobno današnjemu dvoložku), ali pa *a g a c*. To pojasnjuje tudi ime „quilisma“, ki izhaja od grške besede „kylō“, kar pomeni valjati. Nekaj podobnega izraža tudi latinsko ime „nota volubilis.“

Torej zgorenji zgled — tako meni Pothier — bi vtegnili peti na ta način:

V nekaterih cerkvah — tako piše dalje — nahajamo še sled takega proizvajanja kvilizme, ker se sklep evangelija

poje tako-le:

Kvilizma — tako nadaljuje Pothier — je tresoč, toda nikakor zategnjen ton; nasprotno zahteva precejšnjo gibčnost, ker bi sicer lahko nastalo neprijetno meketanje. V obče ni bilo lahko peti kvilizme, kar spričujejo razna poročila o vpeljanju rimskega petja v frankovski deželi. Zato je kvilizma marsikje kmalu zapadla pozabljivosti, saj je najti precejšnje število celo starih rokopisov, v katerih je znamenje za kvilizmo zatrto ali pa nadomeščeno z navadno noto. Poslednje je najti sploh v vseh izdajah s kvadratno pisavo.

Dom Pothier izraža nadalje željo, da bi se ta olupševalna nota zopet sprejela v petje. Sicer pa, ako se tudi opusti, ne škoduje posebno melodiji in je to vsekako bolje, kakor če bi se kvilizma slabo proizvajala ter bi se ona nežna glasbena olupšava popačila.

V zgorenjem „*Sursum corda*“ se po pisateljevem mnenju kvilizma lahko proizvaja na ta način, da se na ton *a* postavi precej krepak podarek ter se na to lahno in brez sunka čez ton *h* povzpne k tonu *c*.

Na drugem mestu v isti knjigi (str. 261) ima še kratko opazko, da ako poje cel zbor, naj se z olupševalnimi notami, torej tudi s kvilizmo, ravna kakor z drugimi navadnimi notami, ker je komaj mogoče, da bi več pevcev ob enem moglo pravilno in lepo peti take glasbene okraske.

Tako torej piše o kvilizmi slavni Dom Pothier.

(Konec prih.)

† Ivan Milavec.

(Dalje.)

Vsakaterih posameznih orgel ne moremo tukaj zasledovati in jih posebej ocenjati; vendar pa bi zopet ne bilo prav, ako bi vse prezrli; zato vsaj markantnejša dela — v kolikor so pisatelju tega člančiča znana — na kratko omenimo.

Prve orgle, ki so nadarjenost Milavčevo glede intonacije v posebno lepi luči pokazale, so orgle v kn. šk. zavodih sv. Stanislava v Št. Vidu, ki po intonaciji — čeprav ne po številu registrov — spadajo v prvo vrsto orgel na Kranjskem. Darovala sta jih bivša Alojznika škof msgr. dr. Andrej Karlin in častni kanonik, vodja semenišča prof. dr. Jožef Lesar, pač plemenit in velikodušen znak hvaležnosti za dobrote, ki sta jih v zavodu prejela.

Orgle zaslužijo vsled svoje izredno lepe intonacije vso pozornost. Vsak register se lahko imenuje idealno intoniran: nič preglasen — nič pretih, nič prerezek, nič premehak, kakor misel, tak je vsak. Kar zvežeš, vse je lepo, kamor register deneš, nikjer ne izkazi; in pleno! voljan, svetel, recimo vesel, slovesen, mehak da se ga nikoli ne preobješ. Popravici rečeno: ne morem reči, da poznam katerekoli orgle, da bi o njih mogel z mirno vestjo trditi: bolje so intonirane. Isto misel je tudi strokovni kritik in kolavdator P. Hugolin Sattner izrekel v tehle besedah: „Podpisanec je videl in izkusil dovolj orgel po svetu. Ako tedaj izjavlja, da so te orgle mojstrsko delo, ki glede ... elegance in prikupljivosti glasu iščejo svoje

vrste, ne vodi o ga v tej sodbi nikake simpatije do mojstra... marveč ga vodi edinole čut pravičnosti.¹⁾

Glede intonacije je kritika stavila orgle v Šmartnem pri Kranju v isto vrsto z orglami v „zavodih“. Intonacija je v resnici lepa, pač pa orgle zlasti izpočetka (ko še ni bilo superoktave v I. manualu) v plenu niso cerkve z glasom popolnoma napolnile. Temu vzrok so neugodne akustične razmere na koru, ki je tako zidan, da ves glas — na koru ga je toliko, da kakor grmenje človeka pretresa — ves glas, pravim, se odbija na oboku in sprednjih opornih zidovih nazaj na kor, mesto da bi se razlil po cerkvi. Ko bi orgle čisto spredaj stale, da bi se glas v cerkev odbijal, bi morala cerkev glasu prenasočena biti. Sicer je pa, odkar je vstavljena superoktavna zveza v I. manualu, po mojem mnenju glasu dovolj.

Effekt kolavdacije orgel v Zgornjem Logatcu je bil ta, da je kolavdator, dekan msgr. Mihael Arko, ki je prej med tujci iskal mojstra, da bi mu napravil za mestno župno cerkev v Idriji nove orgle, naročil takoj pri Milavcu²⁾ nove orgle z 20 registri, ki so se tudi tako izborna obnesle, da jih kritika (Hugolin, Premrl) prištevata najboljšim orglam na Slovenskem.³⁾ Isto morem iz lastnega preizkušanja reči, saj sem jih enekrat slišal in tudi sam preizkušal (enkrat v družbi z g. Hladnikom, ki so mu izredno ugajale), ko sem bil dobrih štirinajst dni v Idriji „za kaplana.“

Poleg drugih večjih in manjših orgel naj omenim petnajsto delo — male orglice z devetimi izpremeni v Dolu pri Ljubljani, ki sem jih menda le en ali dvačrat čul, pa se mi je njih izrazita intonacija vsled mnogih izrednih kombinacij, ki se dajo doseči, posebno v spomin vtisnila, kakor se mi je tudi v spomin vtisnila intonacija orgel pri Sv. Jakobu ob Savi, največ zaradi salicionala, ki je precej preoster, dasi so sicer orgle prav dobre, tako da sem imel nedavno, ko sem si šel spotoma orgle ogledovat, velik užitek pri njih.

Eno največjih Milavčevih del so orgle v župni cerkvi na Bledu z 28. oz. 32. registri, ki jih kolavdacija (Premrl) imenuje impozantno, dotlej najbolj uspelo Milavčevo delo. In res je v njih nakopičenega toliko bogastva, da se more skoraj neizčrpljivo imenovati. Kedar prideš k njim, se ti gotovo kaj novega pokaže.

¹⁾ C. Gl. 1906 str. 78. Pnevmatika, pravzaprav zveze so nekaj časa nagajale; neki nemški mojster mu je namreč prepustil neko svojo iznajdbo, ki je pa sam ni prej preizkusil. Milavec jo je sprejel, na risariji je vse dobro funkcioniralo, praksa je bila pa taka, da je moral mojster aparat za zveze vun vreči in novega, po svojem starem načinu napraviti. Podoben slučaj se mu je pripetil tudi pri orglah na Rožniku, ko mu je — ne vem dobro, ali isti mojster — dal sistem, ki napravi, da vsakateri register poje na dveh manualih. Po risariji je vse gladko šlo, v praksi ne tako, toda Milavec je že med delom opazil in odpravil napake, ki se jih je dotični iznajditelj moral zavedati. Zakaj, ko so bile orgle gotove, je prišel k Milavcu izpraševati, kako je to in ono izpeljal. Od tedaj je Milavec sam iznašel, kar je potreboval, zakaj vedno se je bal, da bodo na njem strupe preizkušali.

²⁾ C. Gl. 1907, str. 86.

³⁾ C. Gl. 1909, 94. str.

Poleg tega ta mogočni, impozantni pleno, da se cerkev potresa, kakor Sinaj ob grmenju in bučanju nebeških trobent. In vendar ne moreš reči, da je ta čudovita mogočnost neprijetna, ne, ampak nepričakovano blagodejno in naravnost pomirljivo učinkuje, neko veselo, slovesno, radostno razpoloženje v človeku budeč; zlasti če še junaški jezičniki zatrobijo, takoj vsakdo čuti: praznik je, pa velik. Pleno teh orgel dosega in morebiti celo prekaša le še pleno novih orgel v župni cerkvi v Žireh.

Lepo delo so orgle na Selih pri Šumbregu z jako srečno dispozicijo, ki omogoča nepričakovano veliko raznobožnih kombinacij, nekak pendant k orglam v Dolu, pa še bolj porabne; spreten organist bi moral imeti veliko veselja nad njimi.

O orglah v ljubljanski stolici se je marsikaj govorilo. Kolavdacija o njih se je zelo ugodno iztekla. In v resnici so posamezni registri jako lepi, voljni, za kombinacije karseda pripravi, za spremljanje in za soloigro imaš toliko bogastva nakopičenega, da tudi organist, ki jih ima vedno pod roko, vsak dan kaj novega najde. Poleg tega ni noben register v nobeno smer pretiran, da se ni treba bati, da bi ti katerakoli barva vse druge požrla. Vendar pa pleno sam na sebi ni tako dober kakor n. pr. na Bledu ali v Žireh. Ne manjka sicer moči — se zdi — pač pa se glas ne razlije, ne splava po cerkvi, kakor da bi bil nekoliko zastrt, kakor da neka sila nazaj drži, da se ne more prosto razviti. Vzrok temu so stare omare, veliko pretesne za to novo veliko dispozicijo, tako da so se morale orgle v srednji omari v tri nadstropja razpostaviti; v stranskih dveh so pa tudi pedalne piščali zaprte in natrpane kakor slaniki v sodu. Za piščali je najboljše, če imajo nad seboj popolnoma odprt prostor, da se more resonanca, ki je od nje največ odvisno, čisto prosto razviti. Zlasti je to za oni manual potrebno, ki naj orglam moč, blišč in sijaj daje; ta naj bo spredaj in na vrhu — če le moč — popolnoma prost. Ali če se že kaj še nadenj postavlja, naj bo vsaj en dober meter nad najvišjo piščaljo dotičnega manuala še praznega prostora, da se more resonanca vsaj nekoliko razviti. V stolnici prvič piščali prvega manuala, ki naj celim orglam moč in sijaj daje, stoje dobrih 30 cm globoko za steno, tako da glas ne more naravnost v cerkev, ampak se ob tej sprednji steni ubija. Kar ga še ostane, nima nikjer prostora, da bi razvil resonanco, zakaj takoj nad I. manualom stoji II. manual in nad tem tretji. Skoraj gotovo bi bilo ob sedanjem neugodnem stanju za orgle bolj ugodno, če bi I. in II. manual zamenjala svoja mesta. Brez dvoma bi tudi kaka 2—3 poltone širše nego principal menzurirana in glede števila vrst bogatejša mikstura to pomanjkanje za resonanco potrebnega prostora vsaj nekoliko nadomestila. Tu imamo pa miksturo dva poltona ožje menzurirano nego je principal; menzura je torej za c¹ 48·2 mm namesto 57·4 mm v premeru, ako bi bila dva poltona širša nego principal; razloček je očividni in bi bil glede gostote in polnosti brez dvoma tudi občuten. Jako dobro bi gotovo tudi učinkovalo in orgelskemu tonu v plenu kljub neugodnemu prostoru več voluminoznosti dalo, če bi se bil privzel v I. manualu še en principal 8', pa

zelo široke menzure, kakih 5 poltonov širše nego je sedanji principal 8' v I. manualu, torej 185—190 mm, zraven se pa prav mogoče intoniral.

Seveda je naknadno lahko prorokovati. Škoda je le, da teh neugodnih pogojev nihče ni vnaprej upošteval, orgle so se disponirale za čisto normalne razmere. Iz tega dela smo se naučili, kar se je po strokovnih listih že sicer večkrat poudarjalo zlasti na III. mednarodnem glasbenem kongresu na Dunaju 1909: da orgle niso v prvi vrsti zato na koru, da bi se omare ogledovale, ampak zato, da s svojim glasom službo božjo povečujejo in da tudi stare pretesne omare niso sakrosanctne, nedotekljive. Brezdvoma bi se bil tudi tukaj našel način, kako omare razširiti in dopolniti, kakor se je n. pr. v Kamniku dala omara prav lepo razširiti, da ni prav nič slabša od prejšnje, ampak raje še lepša. Seveda bi bila v stolnici naloga težja, precej težja, toda spreten arhitekt bi tudi tukaj vedel rešitev najti.

Sicer se mora pa reči, da se je sedaj tudi pleno zelo ugledil. Slišal sem ga zopet čez par let in sem se zelo začudil nad tem, kako se je zboljšal. Vzrok tej prikazni je brez dvoma fizikalčno dejstvo, da so se izpočetka za resonanco trdi, neobčutni stropi udali in začeli resonirati, tako da se glas ob njih ne ubija ampak vsaj nekaj tiste polnosti dobi, ki bi mu jo sicer dala prosta, nezastrta in nezakrita resonanca.

Peta sv. maša po liturgičnih predpisih.

Nekoliko praktičnih nasvetov, kako isto opravljati po liturgičnih predpisih.

Piše Avg. Kos, finančni oficijant in regenschori v Krškem ob Savi.

Ko sem prečital veleimenitno okrožnico našega prevzvišenega knezoškofa glede cerkvene glasbe, vzkliknil sem z nekim posebnim zadovoljstvom: No, hvala Bogu, vendar enkrat ena energična beseda „ex cathedra“, ki bo odpravila tako mnogo razvad in je pričakovati, da bo sedaj v cerkveno glasbenem oziru zavladala po celi škofiji neka enotnost.

Pravzaprav pa knezoškofova okrožnica ne zaukazuje skoro nič novega, temveč vže zaukazano strogo izpolnjevati opominja; kajti večjidel tega, kar ta velevažna okrožnica vsebuje, vse to je že davno „zu Recht bestehend“, samo omalovaževalo se je, ker ravno gledé cerkveno-glasbenih predpisov in določb, vlada ponekod neopustna indolence in pa tista znana malomarnost, ki se ji po kranjsko malo lepše pravi: „po domače!“ Glede cerkvene glasbe si ponekod dela vsak organist in pevovodja in tudi marsikateri duhovnik kar svoje predpise in rubrike! S kakšno pravico, kdo ve? ¹⁾ Z vs

¹⁾ Čujemo, da nekateri organisti med povzdigovanjem in med blagoslovom s svetim Rešnjim Telesom še vedno preludirajo. Po splošnih cerkvenoglasbenih določilih bi bilo to sicer dopustno. A odkar okrožnica našega prevz. knezoškofa zaukazuje, naj bi med povzdigovanjem in med blagoslovom s svetim Rešnjim Telesom vladala popolna tihota, smo v ljubljanski škofiji dolžni držati se tega določila. (Op. ur.)

ogorčenostjo trdim, da se vse, kar je le v zvezi z cerkveno glasbo navzlic vsem prizadevanjem in navzlic že dosti jasnemu razumevanju stvari še vedno „bagatelizira!“ In to tam, kjer bi se to najmanj pričakovalo. Saj mi je vendar neka naša glasbena kapaciteta na mojo pritožbo, kako se omalovažujejo cerkveno-glasbeni predpisi in cerkvena glasba kot del liturgije, rekla sledeče: „Ja, liturgija, veste, — naša liturgija so — pete litanije!“ Tableau! — Cerkevno-glasbeni predpisi obstojajo vendar že dokaj časa. „Motu proprio Nj. Svetosti † Pija X. vse te predpise ukazuje točno izvrševati, sinodalni sklepi so tudi tukaj, no — in v večje potrjenje se sedaj k tem že obstoječim določilom pridružuje še ta krasna okrožnica našega presvetlega knezoškofa; to vse tvori sedaj nekak „zakonik“, imamo tedaj v teh odlokih nekako pravno podlago za cerkveno-glasbeno delovanje, ki se sme sedaj gibati le v okviru teh določil.

Ena najbolj razširjenih razvad je pač gotovo ona, da se pri „peti sv. maši“ (Misa cantata) poje na koru v domačem jeziku. Duhovnik pri oltarju latinski, kor — eventualno narod — slovensko! — Zato se mi zdi ukaz oziroma tisto mesto v okrožnici, ki se tiče odprave petih sv. maš, — posebno važno.

Razvada petih sv. maš je najbolj razširjena v obmejnih župnijah lavantinske škofije! Manj v onih farah, ki so od meje nekoliko oddaljene. V lavantinski škofiji namreč, osobito na Ptujskem in na Murskem polju ter v Slovenskih Goricah so pete sv. maše kar na dnevnem redu, kar vsaki dan, ponekod tudi po dve, in če bi bilo na razpolago več duhovnikov, bi jih bilo menda toliko, kolikor je ravno duhovnikov na razpolago. Saj se v nedeljo raz prižnice oznanj, da bo recimo, kakor jutri in v sredo in v četrtek peta sv. meša za ta in oni namen in je ljudstvo tako razvajeno, da jih hoče imeti in iste tudi naročnje in plačuje. V lavantinsko škofijo je ta razvada prinesena iz sekovske škofije, osobito se je ta navada petih sv. maš ohranila še iz one dobe, ko so še nekatere dekanije ob Muri in Dravi spadale pred prenosom lavantinske škofije v Maribor pod sekovsko škofijo. V Posavji in ob hrvaški strani ter v Savinjski dolini je ta razvada manj razširjena; kaže se vpliv sosednjih škofij. V sekovski škofiji imenujejo pete sv. maše „gesungenes Amt“ tudi „Lobamt“ da se ta razlikuje od rekvija „Schwarzes Amt“ tudi „Toten- oder Traueramt“. — No, hvala Bogu, sedaj bo ta razvada v naši ljubljanski škofiji vendar enkrat mislim, da popolnoma prenehala. Treba bo seveda ponekod pete sv. maše le bolj redkokrat imeti, a takrat jih pravilno opraviti.

Sedaj bo pač eno najnujnejših vprašanj, kako naj gg. pevovodje izvrše knezoškofov ukaz, ne gledé na desno in levo. — Najbolj potrebno je pač naštudiranje vseh liturgičnih spevov, stalnih pa tudi izpremenljivih. Glede teh stvari bi hotel gg. pevovodjem, posebno onim na deželi podati nekaj praktičnih nasvetov iz lastne skušnje. Če jih bodo gg. pevovodje osobito oni, ki službujejo na deželi, upoštevali in uvaževali, bode brez dvoma možno prav povsodi vsako peto sv. mašo liturgično pravilno opraviti, in naj jih je tudi več na dan. Eden najnavadnejših vzrokov, da se rabi pri petih

sv. mašah petje v domačem jeziku, je pač ta, da se radi celega spevanja liturgičnega teksta sv. opravilo ne zavleče. Ugovori posebno od strani duhovščine so: ja, kdo bo pa toliko časa čakal, saj je vendar dosti, da se to izmoli; če se vse poje, to je predolgo — in tako in enako. — Neki glasbeno izobraženi duhovnik celovške škofije mi je nekoč pripovedoval, da so do zadnjega časa pri pontifikalnih sv. mašah v Celovcu vrezali kar Haydnov „Hier liegt vor deiner Majestät,“ češ — wer wird denn so lange warten! No, če je v stolnici tako, le po domače, kaj šele potem na deželi! Da se torej radi celega pevanja liturgičnega teksta sveto opravilo ne zavleče, temu je pač silno lahko odpomoči. **Koral sem!** Pred vsem pa koralni **gloria** in **credo** spevi! Ti slednji naj stopijo v veljavo na celi črti. Jaz že leta in leta to prakticiram, posebno izvajanje „Credo“ — speva, pa se mi imenitno obnese. — Qui tollis peccata“ — stavek v „Gloria“ in pa „Et incarnatus“ stavek v „Credo“ mi pojô za izpremeno ženski glasovi. Umestni bi bili in so lepi četvero — ali triglasni „Qui tollis“ in pa „Et incarnatus“ stavki kot vložek. Pred par leti je donášala dr. Wittova „Musica sacra“ precej prav lepih „Et incarnatus“ stavkov, zdi se mi da letnik 1895 ali 1897. Celi koralni Credo spév, recimo oni „tertius modus cantandi, se odpoje lahko v 3 do 4 minutah, ne da bi kaj trpel na svoji lepoti! To malo čakanje ne zadržuje sv. opravila prav nič in ni mučno za celebranta ne za pobožni narod. Isto velja seveda tudi glede „Gloria“ speva. Torej, kadar ni drugače mogoče, upeljite, gg. pevovodje, pri sv. mašah koral; jaz za svoj okus ne najdem lepšega „Credo“ speva kod 1 in 3. (Glej Ord. Missae) pa, naj je avtor še tako slaven. Glede drugih spevov bi podal sledeča navodila. Najprej introit! V vsakem slučaju je treba s petjem introita začeti takoj, osobito če se ves introit poje in če mu sledi na to figuralni „Kyrie“ spév. Baš isto veljaj, ako se introit samo recitira. To jako hvalevredno navado¹⁾ začeti z introitom takoj že med pristopom duhovnika celebranta k oltarju, opazil sem v katedrali v Djakovem v Slavoniji in v opatiji čč. oo. trapistov v Rajhenburgu. To, da se z introitom takoj začne, pride v poštev ravno takrat, ako opravlja sv. daritev en sam duhovnik brez asistenc, in to je baš naša predmetna sv. maša — peta sv. maša. Introit in Kyrie naj se izpojeta na koru med tem, ko celebrant vstopi, odmoli vstopno molitev, tako, da mu po odmoljenih vseh teh vstopnih molitev ni treba prav nič čakati na začetek „Gloria“ speva. A ravno tu se sveto opravilo lahko silno in brez potrebe zavleče. Le pogledjmo si to! Duhovnik moli že „Confiteor“, a organist še vedno po orgljah preludira in komaj da jo je kor primahal do „Gloria Patri“, ali pa še celo komaj do psalma, je duhovnik pred oltarjem že opravil vstopne molitve, introit, da že Kyrie odmolil, na koru še cineajo z introitom, a sedaj se nastavi kak dolg figuralni „Kyrie“ spév. In tistih „eleison“ ni konca ni kraja, celebrant pri oltarju pa čaka in čaka, in bi lahko ta čas sv. opravilo že lahko do konca „Gloria“ speva opravljeno bilo. Pri izbori „Kyrie“ spevov bomo tudi morali vestno gledati na to, da izberemo za „pete svete maše“ kratke speve, da se pač sv. opravilo ne zavleče.

¹⁾ To cerkvena določila zadnji čas naravnost zapovedujejo. (Op. ur.)

Priporočal bi pri sv. petih mašah introit le recitirati. Če začnemo ž njim takoj pri vstopu celebranta ali pa takoj po danem blagoslovu z Najsvetejšim,¹⁾ opravimo ga lahko do strežnikovega „Confiteorja“ in če zbor sedaj odpoje kratki „Kyrie“ spev, sta kor in celebrant opravila istočasno te molitve in se lahko brez zadržavanja prične „Gloria“. Glede gradualijev, traktov in sekvencij bi priporočal pač konsekventno, te speve recitirati. Glede „Gloria“ in „Credo“ speva govoril sem že zgoraj. Kar se tiče ofertorija nimam ničesar povedati, ker ta spev nič ne zadržuje sv. daritve od strani zbora. Drugače je glede Sanctusa, ki naj je po svoji obsežnosti primeren času od Sanctusa do povzdigovanja. Ta spev drugače zavleče sv. opravilo. A ker v slučaju, da bi Sanctus bil nekoliko čez mero dolg, le malokateri duhovnik počaka s povzdigovanjem, se v tem oziru ni bati nikakega zavlačevanja. Kar tiče „Benedictusa“ treba po povzdigovanju z Benediktusom takoj začeti radi tega, da celebrant ne čaka pri Pater noster. Agnus Dei izvečine sv. daritve ne zavlačuje. Komunija, ki se ima nastaviti takoj „post sumptionem Sanguinis“ naj se tudi raje recitira, da bo celebrant za sklepno oracijo lahko takoj zapel Dominus vobiscum. (Konec prih.)

Dopisi.

Iz Idrije. — Kako čudovito se misli src razodenejo v vojskinem času pri cerkvenih pevcih, smo skušali te dni. 24 grl nam je odtegnila vojska raz cerkvenega kora, ostalo jih je še 15 doma. Veliki teden je ves zbor pred oltarjem pel četveroglasno vse psalme, vse lamentacije, Benedictus in Miserere. Prva leta je bila težava, napisati toliko not, naučiti pravilno in bolj naglo brati latinščino, a šlo je. Sedaj nekaj let jim je tako prišlo v kri in meso, da so se vselej veselili velikega tedna, pevci kakor tudi ljudje. Tako n. pr. je bila letos cerkev polna ljudi že v četrtek pri matutinu, enako v petek. A pri tem poslu smo se spominjali tudi znanih tovarišev, ki jih v svoji sredi nismo opazili. Bog ve, ali se ta kaj spomni, da se sedajle zbiramo blizu četrte ure k jutranjicam? Na Ogrskem je ta, v Karpatih se bije oni, v Ljubljani se vežba tretji, v srbskem jetnišču je četrti itd., tako so se pogovarjali. In po eno in pol uri petja smo se sešli k mali malci in takrat se je pogovor sukal le okrog vojakovpevcev. Vsi smo bili tega mnenja, da vsakteremu silijo misli na dom, v naš krog, da bodo tam težko pogrešali znanih prireditev od pasjona na cvetno nedeljo do ure petja pred sv. R. Telesom na veliki petek od 7. do 8. ure zvečer, kaj še le vstajenja na veliko soboto! — In nismo se varali. Sedaj dohajajo karte iz bojišča in bolnišnic. Vsakteri piše — se ve v raznih variantah — kako težki spomini ga obhajajo ravno v tem času, kako si želi ta teden v naš krog. Dela, truda se tam ne straši — nobeden ne toži radi napora — a silno pa pogreša ubranega petja z nekdanjimi tovariši. Vsakteri vošči vesele praznike cerkvenemu pevskemu zboru želeč, da bi vsaj drugo leto bil v znanem krogu, katerega se bo še bolj tesno oklepал kakor do sedaj. Težko pogreša „ob groznem gromenju težkih havbic in tuljenju krogelj“ tistega zadovoljnega miru, ki ga je vžival prejšna leta ob tem času, prosite z mano vred, da enkrat zopet skupaj prepevamo Bogu na čast. To so ob kratkem voščila in želje naših tovarišev, katerim želimo kmalo zmage in srečno povrnitev v naš krog. Nismo pa pričakovali,

¹⁾ Če je kakemu gospodu duhovniku latinska peta maša tako strašno dolga, zakaj bi jo potem zavlačevali z dvojnimi blagoslovom? Blagoslov po rimskem obredu koncem sv. maše je pač bolj v smislu določil sv. Cerkve. Tega upeljimo, kjer še ni upeljan. (Op. ur.)

da se bodo v tem času hudega obiskovanja sočutna srca tako zopet dobila v tihi harmoniji nežnih pevskih čutil, mi tu doma, oni tam daleč po svetu v hudem naporu, v bolečinah v bolnišnicah ali v tužnem jetništvu. Naj bi bilo kmalu konec! **Arko.**

Iz Goriške okolice v Vipavski dolini. (Nadaljevanje.) V Renčah se dne 22. januarja redno vsako leto obhaja zaobljubljeni praznik renških zidarjev (sv. Vincencij).

Cerkveno-glasbeni spored pri letošnji slovesnosti je bil naslednji:

Kyrie, Gloria, Sanctus, Benedictus in Agnus je pevski zbor izvajal iz Kimovčeve: Missa in hon. S. Caeciliae.

Od spremenljivih mašnih spevov se ni izvajalo ničesar. Koncem sv. maše pri blagoslovu z Najsvetejšim se je pelo: Vsi ponižno počastimo od Laharnarja (Cerkveni Glasbenik) in Tantum ergo¹⁾ iz zbirke Zoller štv. 2.

Glasovi pri pevskem zboru so nesorazmerno razdeljeni: sopran prevladuje, alt (1 sam glas) se iz zbora skoro ne razloči, izvzemši v višjih legah, število možkih glasov pri zboru je tudi premajhno (nekaj članov pevskega zbora se nahaja v vojski), ker vse preglašajo soprani. Dinamika je nezadostna, ker se vse skoro enakomerno in preglasno poje.

Po mojih mislih bi trebalo k zboru dobiti vsaj še par altov in nekaj možkih glasov.

Pri petju se opaža, da se končni zlogi besed včasih preveč povdarjajo, kar ne napravi najboljšega vtisa (saj vendar ni potrebno vsakega zloga na težko dobo v taktu vselej povdariti).²⁾

Čas bi že bil, da se skoraj uvedejo spremenljivi spevi; v dobi 22 mesecev se je ofertorij komaj jedenkrat izvajal in to je bilo okrog velike noči l. 1912.

Na Goriškem je na splošno še čudna navada, da spremenljive mašne speve, če le mogoče, izpuščajo.

Glede petja respnzorijev moram pripomniti, da se v navedeni cerkvi pojo preveč počasno (približno na dobo 1 sekunde pride po 1 zlog), malo hitreje ne bi škodovalo.

Napaka pri izgovarjanju latinskega teksta je ta, da se črka *s* izgovarja vedno kot slovenski *s*, *a* večkrat kot *o* itd. Pri tem bi si dovolil g. pevovodja opomniti na Gerbičovo brošuro: „Metodika pevskega poduka“, v kateri bo dobil marsikatera aktualna navodila za poučevanje petja.

Renški cerkveni pevski zbor bi po mili sodbi lahko uvrstili med zборе srednje kakovosti med cerkvenimi zbori šempeterske dekanije, zlasti če ne vpoštevamo, da ne zadošča liturgičnim določbam glede spremenljivih spevov; dobijo se namreč tudi zbori, ki se v zadevi cerkvene glasbe nahajajo na precej nižji stopnji od ravno opisanega.

Tudi ti bodo polagoma prišli na vrsto!

Glede orgljanja v renški cerkvi si usojam opozoriti na sledeče:

Gospod organist naj bi orglal bolj legato, iz zbirk priznanih skladateljev, ne pa kakih etidam za klavir sličnih skladb, kar se tu pa tam včasih sliši; rabil naj bi tudi nekoliko več pedala, z glasbenimi olepšavami (trilčki) pa naj bi nekoliko bolj štedil, vse to ga ne bo stalo nič več truda, pač pa bo orgljanje mnogo boljše, če bo le po predlogah orglal brez olepšav lastne fantazije.

Po mojem mnenju je tudi boljše, ako se po duhovniku intoniranem spevu ali respnzoriju takoj prične peti brez vsakega zavlačevanja s kadencami.

Iz lastne izkušnje vem, da dobrega in stalnega zbora v Renčah radi posebnih lokalnih razmer, ni tako lahko ustvariti, nekaj bi se pa z vstrajnim prizadevanjem vseeno dalo doseči, posebno če pri tem po svoji moči pomaga in vsposobuja „rector ecclesiae“.

Roman Pahor.

¹⁾ Tu bi zadostoval in bil na mestu samo Tantum ergo, tem bolj, ker se je pela latinska maša. Ur.

²⁾ Ne le ni potrebno, marveč tudi absolutno ne smemo povdariti zloga na težki dobi, kadar nima naglasa. Ur.

Pismo z južnega bojišča. — Velečastiti gospod ravnatelj! Sprejmite najpriščnejšo zahvalo za Vašo ljubeznivo razglednico in mnogo, mnogo najlepših pozdravov z južnega bojišča. Tu ni nič posebno novega kakor to, da sedaj že precej dolgo časa mirujemo. Zadnji spopadi so bili ravno 24. decembra okoli 4. ure popoldne in na sv. dan okoli 2. ure po noči. Naše in sovražne poljske straže so se bile nekaj spoprijele, vendar brez vsakih izgub; tudi ranjen ni bil nikdo. Od tistega časa pa naš polk ni bil več v ognju. Sedaj se nahajamo v mali garniziji, smo nastanjeni v barakah in se nam, hvala Bogu, dobro godi. Kdo bi nam tega ne privoščil? Bili smo štiri in pol meseca vedno na prostem, večinoma v gozdu, v blatu, mrazu, snegu in vodi. Torej zasluži po pravici nekoliko oddiha. Kakor pravim, se nam dobro godi. Smejamo se, da se v svojem življenju nisem toliko smejal, kot ravno tu. Vsak je dovtipen in ve kakšno novo, vendar nedolžno šalo povedati. Naj nam bo to nedolžno veselje privoščeno; saj smo prej nepopisno veliko trpeli in skoraj še bomo. — Dne 7. decembra m. l. pred praznikom Marijinega brezmadežnega spočetja sem sedel popoldne pri ognju, pušil svojo ljubo pipo in premišljeval, kako je bilo lani in kako je letos. Ravno sem v duhu pel introit omenjenega lepega praznika „gaudens gaudebo“, ko stopi k meni neki gospod poročnik in mi pravi: „Sie Feldwebel, warum habe ich heute keine Zigarren und Zigaretten gefaßt?“ Jaz ga debelo gledam, misleč si, kaj me brigajo tvoje cigare in cigarete ter mu pokorno javim, da gospod poročnik vendar ni od moje stotnije. „Sie sind ja doch Stabsführer des Bataillons!“ Jaz mu odgovorim: „Ich war doch noch nie ein Stabsführer; ich bin Rechnungsunteroffizier von der 8. Kompagnie!“ Nato je bil omenjeni gospod še ljutejši in mi pravi: „Sind Sie mir nicht frech, sonst werde ich Sie zwei Stunden anbinden lassen; was sind Sie denn im Zivil?“ Jaz mu pokorno javim, da sem organist in moja žena organistinja in vodiva v Ljubljani tri cerkvene zборе. Sedaj pa postane g. poročnik kakor jagnje krotek in ponižen. Vsede se poleg mene k ognju, mi ponudi cigaret in pravi: „A so, dann sind Sie aber mein lieber Freund!“ Takoj je pozabil na prejšnji nastop in začel pripovedovati, da je on tudi glasbenik. Zelo se je zanimal za orgle v ljubljanskih cerkvah. Moral sem mu natanko opisati orgle mojih cerkv; posebno se je zanimal za stolne in frančiškanske orgle in voditelje teh cerkvenih zborov. Ko sem mu povedal, da je pri frančiškanih regenschori č. g. P. Hugolin Sattner, je takoj rekel: „A, der ist der Schöpfer des schönen Oratoriums Assumptio.“ „Jawohl, Herr Leutnant, er ist es“, mu pritrdim. Vas, častiti gospod ravnatelj, pa žalibog ne pozna po Vaših lepih delih, ker je g. poročnik Dunajčan in Nemec. Nato sva še dolgo govorila, posebno o cerkveni glasbi — Gospod je zelo izobražen glasbenik, samo koral mu ni ugajal. Rekel je, da na Dunaju malo koral pojo. Vprašal me je, kako se goji pri nas cerkvena glasba. Rekel sem mu, da zelo strogo v cerkvenem duhu. Na vprašanje, kateri so najboljši priznani cerkveni sedaj živeči slovenski skladatelji, mu odgovorim: „Wir Slovenen haben drei große verdienstvolle Kirchenkomponisten und zwar: Premr ist der Weg zum Himmel, P. Hugolin Sattner ist der Himmel selbst und Foerster ist der regierende Herrgott in demselben!“ „Foerster? Ist das der berühmte Orgelspieler?“ me vpraša g. poročnik. „Jawohl, Herr Leutnant“, mu pokorno javim, „er war früher Regenschori in der Laibacher Domkirche; ein großer und verdienstvoller Kirchenkomponist, welcher die Kirchenmusik in allen slovenischen Ländern reformierte“ — Nato sva še dolgo govorila o raznih slavni organistih in skladateljih. Gospod poročnik osebno pozna Gollerja, Labora, Koflerja, Springerja itd. Bil je ta gospod poročnik pri meni skoro dve uri. Pri odhodu mi pravi: „Sehr froh bin ich über diese Bekanntschaft; es freut mich sehr, sie kennen gelernt zu haben, es war mir ein Genuß, mit ihnen debatiert zu haben. Ich danke ihnen; Grüß' Gott!“ Nato mi pomoli še cigaret in roko ter odide po svojih opravkih. — Kadar me je pozneje videl, me je takoj ljubeznivo nagovoril in pozdravil kar naprej. Škoda, da je potem obolev in odšel v bolnico. Njegovo ime povem Vam, častiti gospod ravnatelj, ustmeno, ako da ljubi Bog, da se zopet zdravi in srečni vidimo.

Pretečeno soboto je bil g. major I. bataljona imenovan podpolkovnikom. Okrog poldne pride k meni tovariš g. Jež in pravi: „Tone, gospodje častniki I. bataljona so mi naročili, da naj za danes zvečer vsaj en kvartet pevcev dobim, da bi zvečer v „Offiziersmeße“ povodom imenovanja priljubljenega gospoda majorja peli.“ „Brez not, dragi moj, bo šlo težko; in katere pevce si pa dobil?“ Pravi mi: „Jaz I. tenor, gospod narednik Gaber II. tenor, ti I. bas in gosp. narednik Verbič II. bas.“ „Dobro, vsi smo pevci, pa poskusimo“ mu pravim. Kmalu smo imeli skušnjo in videl sem, da bo šlo. Zvečer nastopimo. Ko zapojemo prvo pesem „Po jezeru“, prihite takoj ven gg. častniki, skoraj sami Nemci. Nikakor se niso mogli načuditi vbranemu petju in lepi melodiji. Ko pojemo drugo pesem „Luna sije“, staro melodijo Fleišmanovo, in Sattnerjevo „Pogled v nedolžno oko“, so bili pa gospodje tako iznenadeni in razočarani, da ni bilo hvale ne konca ne kraja. Neki g. poročnik, priznani dunajski glasbenik, je rekel: „Was, die Slovenen haben so wunderschöne Melodien, das ist unglaublich, dies hätte ich mir nie gedacht. Prachtvolle Lieder, wunderbare Melodien und so gute Stimmen. Bravo Slovenen!“ „Ja, mein lieber Freund und meine Herren“, pravi g. podpolkovnik, „so singen die Slovenen!“ Izpeli smo gotovo čez 50 pesmi. Seveda smo jih morali veliko ponavljati. Gospodje so nas tudi izborno pogostili. — Omenjeni g. poročnik pa ni isti, s katerim sem 7. decembra govoril, kakor sem že poročal, ampak je drugi. — Vidite torej, častiti gospod ravnatelj, da tudi v vojski slovenska pesem slovi in se poje. To je bil krasen večer, na katerega se bomo vsi, ki smo takrat peli, s ponosom in z veseljem spominjali. Prihodnjo nedeljo, ako ostanemo še tu, bomo peli pri naši službi božji. — Še enkrat, častiti gospod ravnatelj, Vas iskreno pozdravljam, kakor vse vrle kolege in kolegije in vse naročnike „Cerkv. Glasbenika“ ter se z južnega bojišča Vam z najodličnejšim spoštovanjem priporočam Vaš hvaležni

A. Lavrič, c. kr. rač. podčastnik.

Sv. Andraž nad Polzelo. Odmevi prve latinske maše. — Prvo adventno nedeljo lanskega leta je z glasnim šumom s kora donela prvokrat Ig. Hladnikova latinska maša op. 19. Zapeli smo K. Bervarjev *Tantum ergo* v D-duru, za ofertorij pa Kothejev *Jesu dulcis memoria*. Zastopani so bili 4 soprani, 3 altji, 3 tenori in 3 basi. Naprosil sem vse pevske moči, naj poizvejo, kako kaj narod sodi o latinski maši ter izvedel tole. — Pri Kyrie so nekatere ženske rekly, čeprav je bil izgovor vedno in povsod eksakten, da smo peli: „kje je ležjo, kod je ležjo, kje je eden sam“. Pri drugih delih pa je krilati rod opazil, da se je tako čulo kakor na paši, če se kličejo pastirji in se ne morejo doklicati. So skupaj začeli, pa se spet izgubili, kako so le mogli nazadnje skupaj priti! — Celo mašo sem molila, saj nisem ničesar razumela. Pa da le župnika sram ni, da so tako z rokami mahali, oltarju pa hrbet kazali.“

Zdaj pa naj svitlo sonce posveti. Naš dobri posestnik Morn mi je pravil: Čeravno sem bil na Paki pri prvi sv. maši in sem imel goste doma, pa kar vzamem klobuk in letim v cerkev, ko je žena začela praviti, da je bilo oznanjeno, naj se obiskovalci kora požurijo, ker se bodo deske položile čez uhod na kor, da pevci pridobijo več prostora. Pravi, tako je bilo lepo, da so se mi kar prsi širile in zona radosti me je spreletavala. Kako je bilo mogoče se vse to naučiti? Ženo, ki ima v sredini cerkve svoj sedež, vpraša prijateljica: Ti, ali si čula danes petje? Veš, da sem čula, pa kar norela sem, za celi svet bi se rada ozrla na kor, pa me je bilo preveč sram; če ne bo v nebesih bolj lušno, ne vem, kaj bi rekla. Stari mož pravi: „Če bi slišal kaj takega v drugi fari, bi hvalil, a ker je v domači fari, ne hvalim samo, ampak sem čudno vesel in ponosen.“ Ker se pri nas prvo adventno nedeljo patronicij obhaja, pride mnogo ljudstva od sosednih fara. Tu si lahko čul besede: „Danes so nas Andražani dali, čisto na tleh smo, kaj takega nismo pričakovali.“ — Pred tem solnčnim svitom izgine hladna in temna senca.

Z glasnim šumom s kora orgle so donele, družijo se z donenjem glas soseske cele in skoz visoka okna jasno solnce sije.

Maks Ocvirk, župnik.

Od nekod s Koroškega. — Imamo nove orgle, ki so mi v veliko veselje. Petje po starem, samo Cecilija in Slava Brezmadežni; te knjige imajo pevke svoje, cerkev nima nič muzikalij. Peta maša pa skoro vsaka. Je enako, če je delavnik ali praznik. Ob delavnikih je največ črnih petih maš. In tri do štirikrat na teden peti: „Gospod, daruj jim mir“ iz Cecilije, ki je sicer lep napev, pa za organista, vnetega za pravilno petje, je to težko breme, ko imamo na ducate lepih Requiemov.

Sinj (Dalmacija). — Ovdje je priredjen koncert u korist „Crvenoga Krsta“ sa biranim programom. Na koncertu je izmedju drugih kompozicija izvedena i „Jefftejeva prisega“ od P. Hugolina Sattnera, koja je med ovim točkama najbolje uspjela. Baladu je dirigirao slovenski glazbenik gosp. Mirk. Neka bude čast i priznanje našemu starini. kako je i on dika Slovenije i Hrvatske!

X.

Nove orgle pri Sv. Katarini nad Medvodami.

Tvrška Milavčevih naslednikov je postavila prvo delo v malo, Ljubljancanom-izletnikom priljubljeno cerkvico pri Sv. Katarini.

Dispozicija:

I. manual: 1. Principal 8'. — 2. Burdonček 8'. — 3. Flauto amabile 8'. — 4. Oktava 4'. — 5. Flauto traverso 4'. — II. manual: 6. Burdonček 8'. — 7. Salicional 8'. — 8. Salicet 5'. — Pedal: 9. Subbas 16'. — 10. Pianobas 16'.

Poleg običajnih zvez in zbiralnikov imamo še supoktavno zvezo I-ped., ki pedalu dá veliko jakost in jasnost.

Registri so zaradi pičlega prostora na vse strani kombinirani, glas orglic je čvrst, živ, intonacija prav dobra, salicional je nekoliko rezen, pa skoraj ne sme mehkejši biti, ker je edini rezoči izpremen v celih orglah.

Mala omarica, vsa s trdega (kostanjevega) lesa, po načrtu arhitekta Vurnika — razen rezbarskih del — v domači Milavčevi delavnici izvršena, je pa naravnost krasno delo. Marsikatera velika župnija v naši domovini bi smela ponosna biti, ko bi imela pri svojih novih orglah tako lepo omaro. Prav želeti bi bilo, da bi vsakdo, ki napravlja nove orgle, dal tudi omaro posebej risati, da se ne bodo venomer ponavljale po vseh cerkvah stare brezizrazne planke. Domala za isti denar, ki ga stane že v risbi skaženo delo, se lahko dobi umetnina.

Celoten sklep pregledavanja je takle: funkcija kar moč točna, intonacija nič slabša kot sicer pri Milavčevih orglah, delo vseskozi solidno, tako da se tvrdki brez vsakotere skrbi lahko orgle v delo izročajo.

P. H. Sattner. Kimovec.

Oglasnik.

Kraljici nebes in zemlje. Zbirka Marijinih pesmi za mešani zbor, samospeve in orgle. Uglasbil Karlo Adamič. Cena partituri K 1-80, glasovi po 40 h. V Ljubljani 1915. Založila Katoliška Bukvarna.

Nov duh je zadnje čase zavel tudi po cerkvenoglasbenih livadah. Priča temu tudi pričujoča zbirka. Izdaje novejših dni, ki potekajo iz istega duha, so nam najboljši dokaz, da ima modernejši duh (v najboljšem pomenu besede) življensko moč tudi pri nas, dokaz so nam, da je odpor proti novejši cerkvenoglasbeni struji v resnici že strt in da vse nasprotovanje le še umikanje krije. Odpor se le še tam vrši, kjer ni zadostnega spoznanja, kjer gospodarijo okosteneli predsodki, ali pa kjer samoljubje ne pusti, da bi se dolgo časa negovana in kot edino dobro, glasno hvaljena enostranost izkoréninila. Errare humanum¹⁾

¹⁾ Zmoti se človek lahko.

je jako lep rek, samo za praktično samoizpoved je pogosto kaj neprilichen — boli. Vsakdo svoje stališče najraje do zadnjega brani, dasi se mu morda že boljše spoznanje svita.

Adamič je močno napredoval, izmed slovenskih mojstrov se mu zlasti pozna vpliv P. Hugolinov, čeprav se večkrat tudi mili P. Angelik iz njegovih del prismehlja. Pesmi so dobre, lepe, nekatere prav lepe, hkrati tudi za manj izobraženo uho melodiozne, tako da bodo pevcem in poslušalcem brez dvoma močno ugajale.

Če imajo v harmoničnem oziru nekaj pogrškov, to celoti ne škodi preveč. Vendar naj nekatere stvari, ki so me pri pregledovanju motile, navedem.

Prvo, kar je čisto nepotrebno, je ta velika parada italijanskih glasbenih izrazov, ki se zdi, da jih je skladatelj navedel zato, da se vidijo. Štiri petine jih je gotovo nepotrebnih, precej med njimi jih je neumljivih, nekaterekrat so taki strnjeni, ki se pravzaprav strniti ne dajo, talioni je tudi Italianu neumljiv. Kako gre n. pr. skupaj: *sereno ad appassionato* — jasno in strastno? Čemu skupaj *tranquillo e tenero*? Eno čisto zadostuje? Manj skladna sta izraza *nobile e molto energico* — plemenito in zelo odločno; kaj naj storim *sempre molto*? Ali naj je to vedno zelo tiho, ali vedno zelo močno? ali vedno zelo hitro, ali vedno zelo počasi? ali vedno zelo nežno, ali vedno zelo odločno? ali vedno s polnim glasom, ali vedno s polglasom? itd. Kako naj pojem pesem *brillante con tenerezza* — tako živo, da se kar žari, iskri — pa hkrati z nežnostjo? Navsezadnje se to že samo po sebi da skupaj spraviti, toda v muziki je stvar jako težka. Toliko je izrazov že v prvi pesmi, ki človeku, čeprav za silo italijanski jezik pozna, težave delajo; kam naj gredo pa naši organisti, ki laščine v devetindevetdesetih slučajih od sto prav nič ne poznajo? Da imamo v isti pesmi še izraze: *con espressione*, *ben marcato*, *con animo*, naj raje zamolčim. Podobno gre skozi celo zbirko, izvzemši eno ali dve številki. Samo najbolj nesoglasna mesta naj še navedem. V čem n. pr. (po glasbi in besedilu soditi) je v 3. pesmi oni *fuoco* in še bolj *impetuoso*, ta ognjevitost in viharost — sila? Tisto mesto je po občutu čisto drugi del P. Angelikove „Ti o Marija“, pa je raje manj ognja in sile in viharja tu nego tam. Čemu v isti glasbeni periodici v prvem taktu *energico*, zraven še *ff* v tretjem *con forza*? ali bi ne bil en sam izraz dovolj, dovolj morda celo samo *ff*? Da *con animato* in podobne stvari niso italijanske, je jasno. Enkrat imamo skupaj *maestoso e molto amabile*, enkrat celo francosko besedo *pathétique*, pa tam, kjer stoji, v glasbi ni prida patosa, lažje bi se prenesla — če že pesem brez nje ni mogoča — par taktov kesneje.

Drugo, kar naj pripomnim, je fraziranje (z loki) v orgelskem delu, ki je splošno izgrešeno. Loki tu ne vežejo posameznih glasbenih fraz — kar bi morali — ampak le posamezne takte, dasi glasbene fraze redno niso razdeljene po taktih. Hkrati ima parkrat rečeno *sempre legato*, ali *legato* ali *sempre e tutto legato*, pa tako na drobno frazira, kakor bi pisal za violino, pa ne za orgle. Enkrat naj pogleda kako dobro fakturo (Goller, Springer) pa morebiti pogleda, kaj pravi Riemann o tem; gotovo on sam še nikoli ni tako igral, kot ima razdeljeno.

Tretje, kar pri pregledovanju počasi začne neprijetno postajati, so vedno se ponavljajoči polskepi z dominantnim septimnim akordom, ki se večkrat še le počasi pripelje — večinoma v isti obliki z istim motivom.

Par harmoničnih nedostatkov naj še omenim. Nevzporedne oktave med sopranom in basom *d-b*, *g-b* med 7. in 8. taktom zadnje vrste v št. 1. se glase nekoliko prazno. V 2. pesmi naj v 6. taktu alt takoj izpočetka poje *cis*, da se gradacija takoj začne, sicer je to mesto brez moči, ker *emol* v prejšnjem taktu vso silo vzame. $\frac{6}{4}$ v 5. taktu ni sicer napačen, toda kdovekaj lepote

tudi ne pridene, prav tako se ne slišita lepo oktavi, ki nastaneta II. *da* med sopranom in altom. — V tretji pesmi bi bilo želeti, da v 6. taktu tretje vrste nastopi mesto B-dura kakšna druga harmonija, recimo kaj takegale:

itd.

Uho pričakuje kakšen razvoj, kaj novega. Če pa isto harmonijo ohrani, cel tek zastane, čeprav sopran drug ton dobi. V isti pesmi naj ima bas v predzadnjem taktu ves čas *f* mesto *c*; *c* v basu miren tek proti koncu bolj moti kot pospešuje — V 4. pesmi morajo vse fermate proč, zlasti zadnji dve sta pesmi kar moč škodljivi, banalno učinkujeta. V isti pesmi bi moral 7. takt v harmoniji nekaj novega prinesiti, sicer tam razvoj zastaja. Pri peti pesmi bi moral oktave v orglah, ki jih v prvem taktu začne, nadaljevati, zakaj naj bi se tu rog oziroma fagot samo v enem taktu oglasil? Prav tako bi ne sme' soprana v drugem taktu že izgubiti, vsaj čuti se, kot da je izginil. V isti števil. na 4. strani na besedah „o Kraljica“ cela stvar zastane; mislim, da je en takt Gdura preveč; za ponavljanje velja isto. V četrti vrsti se *ff* ne zdi na mestu; v isti vrsti v 7. taktu naj se v orglah mesto *c* v altu igra *a*. — V števil. 6. naj se v zadnjem taktu 2. vrste *fis* imenuje *ges*. Na str. 6. naj se v predzadnjem taktu zaradi tenorove figure napravi velik ritardando, da se ne bo zdelo, kot da tenor kozolce preoblača. — Števil. 8. ima v 8. taktu slabe vzporedne kvinte med basom in altom; najbolje če se v basu zadnji dve noti opustita. — Števil. 9. jo zlasti v sredi malo na banalno plat vleče; v zadnji vrsti v 2. taktu pride na tretji osminki prezgodaj *Des*; vzel naj bi se morda $\frac{4}{3}$ s *c* v sopranu. — V števil. 10 na zlogih „če-ščena“ tenor in sopran oktavirata, tenor naj gre v *e*. — Št. 11 — P. Hugolin v novi izdaji — naj ima v zadnjem taktu prve vrste bas kot zadnjo noto zgornji *c*, da se izognemo nepotrebnim kvintam med basom in sopranom; v 2. taktu 2. vrste ima alt kot prvi dve četrtinki le sledeči noti *e* in *g*, da se odpravi kvinta med basom in altom; kvartni skoki v altu so tudi za petje zelo neprikladni. — V 12. pesmi naj ima tenor na zlogu „hrepe-nim“ *g* mesto *c*, da se nelepa kvinta izgubi.

Takele slabosti za celotno presojo niso merodajne, pesmi imajo brez dvoma veliko lepega na sebi in so zmožne glasbeno izobrazbo med ljudstvom dvigati, pa tudi srca užigati — razne reminiscence na znane stvari lahko izpregledamo — vendar če bi jih ne bilo, bi bil užitek večji.

Kimovec.

Johannes Diebold: 30 *Marienlieder* für das ganze Kirchenjahr. Op. 112. Part. M. 250, glasovi 50 Pf. Založil Herder v Freiburgu (Breisgau).

Dieboldove Marijine pesmi so zložene za mešani zbor v primeroma lahkem, cerkve dostojnem in splošno bolj na moderno plat nagibajočem se slogu. Pesmi priporočamo.

S. P.

Razne reči.

Δ Začetkom aprila je umrl v Zagrebu kanonik dr. Feliks Suk, velik prijatelj cerkvene glasbe. Največjo zaslugo za cerkveno glasbo si je stekel s tem, ko je pred par leti na lastne stroške oskrbel zagrebški stolnici velikanske orgle. Plemeniti rajnik je bil rojen 30. decembra 1845 v Petelinki, župnija Blagovica na Kranjskem. N. P. V M.

Δ Gosp. skladatelj Janko Leban, šolski voditelj v pok. v Bukovici nad Škofjo Loko, obhaja 21. t. m. šestdesetletnico rojstva. Zaslužnemu možu naše srčne čestitke! Na mnoga leta!

Današnjemu listu je pridejana 4. št. prilog.

Odgovorni urednik lista in glasbene priloge Stanko Premrl.
Zalaga Cecilijino društvo. — Tiska Zadružna tiskarna v Ljubljani.